

ПОЛЬСЬКА СОЦІОЛІНГВІСТИКА: ВИБРАНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ

Світлана Романюк

*Варшавський університет
вул. Штурмова, 4, м. Варшава, Польща
s.romaniuk@uw.edu.pl*

В умовах новітньої мовознавчої парадигми інструментарій польської соціолінгвістики виявляє суспільні засади комунікації, зокрема вербальну агресію як вплив мовця на адресата з метою його переконання задля досягнення головної цілі – влади. Польські мовознавці розкрили види вербальної агресії (безпосередню, наявну і невиявлену у змісті повідомлення), її структуру (відмежували агресію від критики), психологічні основи, зв'язок з культурою мови. Один з аспектів опису вербальної агресії – увага до мовного середовища. Стаття засвідчує роль таких категорій, як простір негативної комунікації, сварка, конфлікт, маніпуляція тощо.

Ключові слова: вербальна агресія, політичний дискурс, маніпуляція, адресат, адресант.

У лінгвістиці поняття «вербальна агресія» не є новим, однак у соціолінгвістиці саме віднедавна почали активно вивчати вплив мовця на адресата з метою його переконання для досягнення головної цілі – влади. Найактивніше цей вплив застосовують у засобах масової інформації та в політичному дискурсі. Дехто з авторів у зв'язку з цим навіть виокремлює новий напрям у мовознавстві – політичну лінгвістику [1: 186].

Розкриємо підходи до опису явища мовної агресії в польському мовознавстві. Для цього з'ясуємо значення терміна в найновіших працях та зв'язок з іншими поняттями.

Мовознавці на багатому теоретичному матеріалі повно, докладно й різнобічно розкрили поняття дискурсу [3: 17–30]. Про потребу критичного аналізу дискурсу як ширшого поняття критичної лінгвістики пише проф. Анна Душак [2]. Вона вважає, що це нове поле для досліджень і освіти в межах суспільних наук, це діалог різних дисциплін і формування суспільних основ спілкування. У ньому виявляються основні постулати сучасної мовознавчої науки: мова – це форма суспільної дії; мова відображає, а одночасно творить навколишній світ (реальність); у мовному вживанні виражена наша суспільна особистість. Лінгвістика повинна вчити «читання» в думках людей, метарефлексії над «нашим» спілкуванням і співпереживанням в інтерпретуванні «іншої» поведінки [2: 13].

Із терміном «агресія» пов'язана будь-яка агресивна дія, яка є засобом досягнення якої-небудь мети [4: 10]. У Словнику польської мови наведено таке тлумачення терміна: «Агресія – це ворожа поведінка або сильні негативні емоції, які викликають таку поведінку»¹ [5: 5]. Проте найповнішу характеристику явища мовної

---

¹ Тут і далі у тексті – переклад наш, якщо не зазначено іншого.

агресії подають не словники – енциклопедичні чи мовознавчі, а найновіші праці науковців. Автор монографії «Agresja językowa w zyciu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych 1918–2000» (Вроцлав, 2007), Ірена Камінська-Шмай вважає, що «вербальна агресія – це вживання інвектив, приниження, зневажання словом» [6: 7]. Отже, це висловлювання гніву, обурення, злості й інших негативних емоцій на навколишніх, які виникають через вороже ставлення до них. Ширше визначення вербальної агресії сформулювала Марія Пейсерт у монографії «Formy i funkcje agresji w balnej. Próbatypologii» (Вроцлав, 2004). Зокрема авторка стверджує:

– безпосередня вербальна агресія – це та, яка виражає негативне ставлення до особи, реалізована за допомогою вживання зневажливої лексики та з використанням нейтральної лексики;

– неявна мовна агресія – яка в стосунку до адресата виражена у формі плітки або інших мовних дій, які знеславляють і принижують авторитет особи;

– невиявлена у змісті повідомлення агресія – яка впливає з аналізу контексту і ситуації, що супроводжує акт мовлення [7: 31].

Галина Саткевич виокремлює відкриту й закриту структуру вербальної агресії [8: 28–33]. Авторка розмежувала поняття агресія і критика. Критика – це негативна оцінка чийсь діяльності або результату дії. Об'єктом критики виступає саме дія, вчинок чи результат дії, але не особа-діяч. Метою критики є прагнення змінити, виправити вчинене, зроблене. Натомість вербальна агресія має іншу мету – за допомогою мови адресант висловлює негативні емоції щодо адресата й одночасно при цьому принижує його, знецінює в очах інших його вміння, дії, вчинки тощо. Критичні висловлювання, щоб не сприймались по-іншому, мають бути мотивовані бажанням допомогти, виправити, підказати. За допомогою критичних зауважень можна досягти позитивних результатів роботи (індивідуальної чи колективної). На відміну від критики, вербальну агресію характеризує мовна зневага, знецінення усіх дій і вчинків за допомогою великої кількості емоційно забарвленої лексики. Наприклад: *Z całą pewnością nie był to dzień chwały poseł PiS Anny Fotygi. Tyle złej woli, insynuacji, kłamstwa, nieprawdy, zwyczajnej ignorancji, którą pani (...), w nudny sposób, była łaskawa serwować, zasługuje na pewno na wyróżnienie; To było kręactwo, biskup krętacz, nie chce już jakichś słów używać może, których nie przystoi w stosunku do biskupa, ale muszę powiedzieć, że to był, no, delikatnie mówiąc, biskup Michalik nie przeczytał tego fragmentu Pisma Świętego, gdzie jest napisane, «oby mowa wasza była: tak, tak, nie, nie, a co nadto jest, od złego pochodzi»*².

Ельжбета Лясковська протиставляє поняття *вербальна агресія* термінові *мова ідеології* та чітко їх розмежовує, вказуючи на істотні відмінності між ними [9: 185–193]. За допомогою останнього поняття мовець передає власне бачення суспільних реалій і пропагує власну систему цінностей (докладніше дослідженню мови пропаганди присвячені роботи Ігоря Борковського, проф. Єжи Бральчика, Валерія Писарка³). В інших працях Е. Лясковської вербальну агресію представлено з погляду

² <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/379487,komisja-etyki-ukarala-niesiolowskiego-za-wypowiedz-pod-adresem-fotygi.html> (19 лютого 2012 р.).

³ Див.: Borkowski I. Świt wolnego słowa. Język propagandy politycznej 1981–1995. – Wrocław, 2003; Bralczyk J. O języku polskiej propagandy politycznej lat siedemdziesiątych / J. Bralczyk // Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Slavica Upsaliensia. – Uppsala, 1987; Bralczyk J. Strategie

психології. Авторка називає її використання моральною проблемою і наголошує, що застосування стратегії мовної агресії суперечить двом основним правилам мовної культури і поведінки, а саме – вияву поваги до партнера та зацікавленню його поглядами [10].

Поняття вербальної агресії нерозривно пов'язане з культурою мови, мовним етикетом. Вплив на думку співрозмовника за допомогою слова і місце цього явища у структурі мови досліджував М. Сарновський у праці «Przestrzeń komunikacyjne gatywnej w języku polskim i rosyjskim. Kłótnia jako specyficzna sytuacja komunikacji werbalnej» (Вроцлав, 1999) [11]. За допомогою конструкцій *чи це справді так, як ви кажете; я б не надто довіряв таким даним; я думаю по-іншому; на відміну від Вас; моя думка є такою...* мовець уникає безпосередньої образи адресата, але при цьому велику роль відіграє соціолінгвістичний аспект явища: спосіб висловлення незгоди з думкою співрозмовника по-різному сприймають різні групи населення. Анна Домбровська звертає увагу на те, що такі способи висловлення думки характерні для інтелігенції, але неосвічені люди сприймають їх як уникання мовцем відповіді, перекручування ним фактів [12: 115–120]. Тому дослідниця пропонує аналізувати мовний етикет з урахуванням суспільних відмінностей.

Якщо ж досліджувати явище вербальної агресії одного мовного середовища, то можна узагальнити причини й мету такої поведінки. Мовець у своєму виступі руйнує норми мовної культури – іноді несвідомо, але якщо говорити про політичний дискурс чи медіа-сферу – тоді він діє усвідомлено й заплановано. Причинами такої поведінки є прогнозована реакція на висловлювання мовця – обурення, домінування, безпосередній вплив і зміна поглядів адресата, подальше обговорення, але «передусім бажання будь-якою ціною реалізувати політичні цілі» [6: 53]. У польському політичному дискурсі гречність висловлювання реалізується за допомогою таких конструкцій: *Czy rzeczywiście tak?; ...nie byłabym tego taka pewna* (вираження сумніву), прохання щодо з'ясування джерела конфлікту, теми розмови тощо – *skąd pan ta te dane?; Е. Ляковська при цьому зазначає, що «мовець може сумніватися не стільки в правдомовності партнера, наскільки в автентичності джерела, наприклад тут данум быт так bardzo nie ufał*. Іншим способом чемної незгоди є висловлення недовіри, напр., *to dziwne, co pan mówi*, а також часткове визнання рації мовця – *jest w tym trochę racji, jednak...* Іноді гречна незгода зумовлена формулою, яка виражає скромність, напр., *moim skromnym zdaniem..., z tego, co pamiętam...* Висловлювання незгоди напряму також може бути чемним – *ja to widzę inaczej, jestem odmiennego zdania, nie mogę się z panem zgodzić»⁴*.

Можливість впливу на співрозмовника словами набула поширення особливо з розвитком демократії – процесу вільного висловлювання щодо своїх уподобань чи виборів. Одночасно такі зміни призвели до «мовних баталій», слово перетворили на засіб маніпулювання поглядами інших, а політики та журналістики досконало опанували мистецтво персвазії – аргументованого намовляння до чогось або намагання

---

propagandy politycznej / J. Bralczyk // Język a kultura. T. 4 : Funkcje języka i wypowiedzi / red. J. Bartmiński, R. Grzegorzycowa. – Wrocław, 1991. – S. 105–115; Pisarek W. Język służy propagandzie / W. Pisarek. – Kraków, 1976.

⁴ http://www.etykaslowa.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=12:agresja-jzykowa-jako-problem-moralny&catid=1:ekspersi-o-etyce-sowa&Itemid=9 (19 лютого 2012 р.).

відмовитися від чого-небудь [5: 25]. Складники вербальної агресії виявляються в різних площинах мови: «Атакування іміджу іншої особи, яке спричиняє їй психічний дискомфорт, відбувається за допомогою лексичних засобів, морфологічних, використання емоційного синтаксису. У стилістиці найчастіше застосовують засоби іронії, насміхання, сарказму, глузування. Відчутним сигналом агресії є гострий, директивний (вказівний) тон, піднесений голос, який часто переходить у крик» [6: 53], наприклад: *Jestem głęboko zszokowany, że PiS działa na rzecz lobbystów inwestorów zagranicznych i nie broni interesu narodu polskiego. Wstyd mi za Was! Wstyd! - krzyczał wzburzony minister*⁵; *Jest przecież faktem, że Andrzej Lepper krzyczał w Sejmie do posła Samoobrony, który mu się sprzeciwił: «Wypierdalaj mi z klubu, chamie jeden»*⁶.

У згаданій вище праці Міхал Сарновський впровадив поняття *простір негативної комунікації*, а також докладно описав такі сегменти комунікації, як *сварка* та *конфлікт* [11: 10–11]. Сварку визначено як специфічну інтерперсональну взаємодію, відмінну комунікативну ситуацію, а тим самим спеціальний вид мовлення. Інтерація будується на конфлікті, а в разі переходу у сварку, вона перестає відповідати прийнятим суспільним нормам комунікації. Отож ці два поняття нероздільні, це різні форми вияву незгоди з думкою співрозмовника. Проте конфлікт, на відміну від сварки, породжує обмін думками, поглядами, а відтак може провадити до позитивних ефектів розв'язання проблеми. Це, як пише Сарновський, «динамічна сила, двигун змін і перетворень, засіб пошуку порозуміння і компромісу» [11: 10]. Протилежний вияв конфлікту полягає у формі різкого протиставлення поглядів; під час такої комунікативної практики йдеться лише про перемогу над співрозмовником, подолання опозиції шляхом гострих виступів, досить агресивних висловлювань, образ, іноді також агресивної поведінки. У комунікативних ситуаціях, побудованих на конфлікті, порушуються правила поведінки та етикету, а особливо виразно виявляються міжлюдські взаємини, такі як нехтування співрозмовником, зверхність і образа, які виступають поза нормами комунікації і загальнолюдської поведінки. Тому автор наголошує, що такі небажані етичні взаємини дозволять розмити поняття простору негативної комунікації серед негативних аксіологічних явищ, натомість у площині вербальної комунікації активізуються і загострюються усі негативні аспекти конфлікту, як наслідок цього настає комунікативна поразка і псування людських взаємин [11: 12].

Вербальну агресію характеризує вживання інвектив – гострих виступів проти суперників, звинувачення на їхню адресу [4: 494]. Звинувачення зараховують до специфічної форми дезапробати [11: 40], воно пов'язане з переконаннями мовця (того, хто звинувачує), що адресат (оскаржуваний) скоїв дію, яка вимагає покарання, догани тощо. Поняття, пов'язані з образою, у польському мовознавстві аналізували К. Пісаркова, М. Гроховський, Р. Гжегорчикова. К. Пісаркова акт образи розглядає з прагматичного погляду, у контексті честі і гідності людини [1978: 129–130]. Авторка розрізняє образу, реалізовану за допомогою лексичних елементів, а також таку, яка постає в результаті алузії. Вона також стверджує, що намір образити не є обов'язковою умовою того, що такий акт мовлення завершиться успішно, навіть більше – образа може не виявитися. Для цього потрібне відчуття адресата, що його справді

⁵ <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/awantura;w;sejmie;rostowski;krzyczal;na;pis,199,0,1027783.html> (17 лютого 2012 р.).

⁶ <http://www.wprost.pl/ar/?O=62467&C=57> (17 лютого 2012 р.).

«зачепило» й образило сказане. Це авторка окреслює як визначальну рису акту мови – словесної образи.

Негативні оцінки будуються за допомогою добору відповідних лексем-характеристик особи, її дій та вчинків, часто з негативною конотацією *прихвостень*, *дурень*, *хворий*, *нікчемний*, *блазень* емоційність висловлювання посилюється в контексті: *To jest tak naprawdę cham nieuczciwy; Ma na rękę krew tych, którzy zginęli w Smoleńsku; Przykładem takiego typu «pustaka» jest premier Donald Tusk; Trzeba tego faceta powiesić na najbliższej gałęzi; Jest to po prostu nikczemny dureń i ten nikczemny dureń nie może być ministrem polskiego rządu; To jest chora kobieta. Ona sama się wkopuje, ona kłamie*⁷; „*Nadworny blażen*” Kancelarii Prezydenta i „*kieszonkowy palikocik pluający jadem*”⁸; *Jestem tutaj, ponieważ popieram rodzinę i uważam, że trzeba przeciwstawić się temu, co było wczoraj, że wstrętni pederaszi przyjechali tutaj z wielu krajów i próbowali narzucić nam swoją propagandę*⁹; *Uważam, że dla życia społecznego na świecie najgroźniejsze są obecnie trzy rzeczy: po pierwsze - poprawność polityczna, która nie pozwala *expresis verbis* powiedzieć **łobuzowi, że jest łobuzem, kłamcy, że jest łgarzem, gangsterowi, że jest bandziorem**: po drugie - PR, ten mechanizm sprawia, że przeciętny obywatel praktycznie pozbawiony jest możliwości poznania człowieka, któremu powierza swój los, bo nie ma z nim kontaktu nawet za pośrednictwem mediów, bo te prezentują mu fantomy wykreowane przez specjalistów od PR; po trzecie - **wypaczone dziennikarstwo**, w którym chodzi tylko o sensację, bo to pompuje nakład, naganiając reklamodawców*¹⁰; *To jest jedna wielka **ściema** Jarosława Kaczyńskiego, który **marzy o zamieszkach** i o tym, że one przywrócą go do władzy. Tego typu wypowiedzi, jak Jarosława Kaczyńskiego na podstawie **antyniemieckich fobii** są najgorszym, **w najbardziej podłym faszyzującym stylu***¹¹; *W dodatku obaj mają **XIX-wieczną mentalność**, ciągle siedzą w okopach drugiej wojny światowej...*¹²; *Kaczyński to taki **provincialny dyktator**, **lider** na miarę PiS; Myślałem, że wraz z upadkiem komunizmu takie filmy odeszły. To jest **coś nieprawdopodobnie lizusowskiego, jakaś kolekcja lizusów i klakierów tam występuje. To są sceny godne Bolesława Bieruta**; Kaczyński nie ma żadnej zdolności koalicyjnej. Jedyłą koalicją jest **koalicja z kibolami i stadionową żulią. Kaczyński może też zawrzeć koalicję z (Josephem) Goebbelsem, małpą i Litarem, ze stadionową żulią***¹³.

Свідоме перекручування назв партій і заголовків у пресі І. Камінська-Шмай називає характерною мовною дією [6: 24–25]. Приниження адресата відбувається за допомогою епітетів, підібраних з метою приниження, висміювання. На те, у який спосіб сприйматиметься інформація, чи нестиме вона агресію (виражену безпосе-

⁷ <http://www.fakt.pl/Najbardziej-chamskie-wypowiedzi-politykow-Ranking,artykuly,92582,1.html> (17 лютого 2012 р.).

⁸ <http://www.fakt.pl/Czarnecki-obraca-Nalecza-Co-mowi-,artykuly,103186,1.html> (17 лютого 2012 р.).

⁹ <http://wyborcza.pl/1,76842,4147785.html#ixzz1mg2QoYV8> (17 лютого 2012 р.).

¹⁰ http://wyborcza.pl/1,76842,8146778,Drastyczne_wypowiedzi_Palikota___w_odbiorze_czytelnikow.html (17 лютого 2012 р.).

¹¹ <http://www.wprost.pl/ar/289852/Palikot-zganiony-za-wypowiedz-o-faszyzujacym-stylu-Kaczynskiego/> (17 лютого 2012 р.).

¹² <http://wiadomosci.wp.pl/title,Kalisz-przestraszyl-sie-wlasnej-glupoty,wid,12391695,wiadomosc.html> (17 лютого 2012 р.).

¹³ <http://www.wprost.pl/ar/263343/Niesiolowski-Kaczynski-moze-zawrzec-koalicje-z-Goebbelsem-i-malpa/> (19 лютого 2012 р.).

редньо або опосередковано), впливає багато чинників, наприклад, добір слів і синтаксичних конструкцій, тип речень, функція контексту, різновид функціонального стилю, адекватність вибраного стилю або його невідповідність до типу інформації, форма викладу, вид застосованого акту мови, використання алюзій, іронії, стилізації, інтертекстуальність, типи кодів, що співіснують з вербальними, ієрархія кодів, розподіл інформації на окремі коди, ставлення до актуальної ситуації мовця й адресата, тип мовця, а також позамовні чинники – зовнішній вигляд мовця, взаємини мовця й адресата, тембр голосу, порушення голосу, звуку, тип фону, використаного в електронних масмедіа, рівень важливості інформації з уваги на політичну і суспільну ситуацію тощо [13: 121–133; 130–131].

В українському політичному дискурсі надзвичайно і винятково багато прикладів згаданого використання усіх можливих засобів висловлення невдоволення чийсь вчинками, негативної оцінки дій, насміхання, приниження, а навіть вербального знущання над противником.

Про зміну способу подачі інформації на різних площинах мови і мовлення пише багато мовознавців, зазначаючи при цьому, що змінюється модель комунікації. Звернення, скеровані до мас, переконують і схиляють їх до думки мовця, а традиційна комунікація (звичайне спілкування) підміняється комунікацією, функцією якої виступає переконання, а відтак часто – маніпулювання свідомістю адресата. Проте навіть у такому випадку ми не можемо визначити ці акти комунікації як вербальну агресію.

Характерною для мовної агресії є емоційність викладу думки і тексту, інтенсивне пропагування власної позиції, а водночас гостре атакування відмінних поглядів. Така поведінка неодмінно викликає реакцію в політичних противників і впливає на реакцію у формі інвектив. У такий спосіб розвиваються нові мовні засоби впливу на адресата – маніпулювання і деструкція його поглядів.

Щодо поняття «маніпуляція», труднощі у його визначенні викликає той факт, що кожна форма спілкування, метою якої є вплив на адресата, є маніпуляцією [14]. А тому кожне намагання переконати когось у чомусь має маніпулятивний характер. Про розмежування понять *маніпуляція* і *намовляння* пише Яцек Вархала, наголошуючи, що маніпуляція не завжди повинна бути відображенням суспільного зла, але вона завжди «відбігає» від норми суспільної комунікації, якщо під нормою вбачаємо прагнення порозумітися і скоординувати наші дії [13: 131].

Як ми переконалися, в умовах новітньої парадигми польська соціолінгвістика реагує на всі виклики часу і розкриває роль соціальних груп, влади, ідеології тощо, іншими словами – суспільні основи реалізації вербальної агресії.

1. Рудик І. М., Муратова І. С. Мовні знаки як інструменти маніпуляції й вербальної агресії в політичному дискурсі / І. М. Рудик, І. С. Муратова // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. Філологічні науки. – 2008. – Вип. 40. – С. 186–189.
2. Duszak A. O władzy języka. Słabości lingwistyki i porzeczbie krytycznej analizy dyskursu / Anna Duszak // Uniwersytet Warszawski. – 2009. – № 1. – Luty. – S. 12–13.
3. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки / В. Кулик. – К. : Критика, 2010. – 655 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К. : Ірпінь, 2009. – 1736 с.
5. Słownik języka polskiego PWN. – Warszawa, 2007. – Т. 1. – 521 s. ; Т. 2. – 598 s.

6. *Kamińska-Szmaj I.* Agresja językowa w życiu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych 1918–2000 / Irena Kamińska-Szmaj. – Wrocław, 2007.
7. *Pejsert M.* Formy i funkcje agresji werbalnej: próba typologii / Maria Pejsert. – Wrocław, 2004.
8. *Satkiewicz H.* Językowe przejawy agresji w mediach / Halina Satkiewicz // *Język w mediach masowych* / red. Jerzy Bralczyk, Katarzyna Mosiołek-Kłosińska – Warszawa, 2000. – S. 28–33.
9. *Laskowska E.* Między językiem ideologii a językiem agresji / Elżbieta Laskowska // *Reverendissimae Halinae Satkiewicz cum magna aestimatione* / red. Grzegorz Dąbkowski. – Warszawa, 2008. – S. 185–193.
10. *Laskowska E.* Agresja językowa jako problem moralny [Електронний ресурс] / Elżbieta Laskowska. – Доступно з: http://www.etykaslowa.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=12:agresja-jzykowa-jako-problem-moralny&catid=1:eksperci-o-etyce-sowa&Itemid=9 (16 березня 2011 р.).
11. *Sarnowski M.* Przestrzeń komunikacji negatywnej w języku polskim i rosyjskim / Michał Sarnowski // *Kłótnia jako specyficzna sytuacja komunikacji werbalnej.* – Wrocław, 1999.
12. *Dąbrowska A.* Akty etykiety językowej wyrażające brak zgody z opinią rozmówcy / Anna Dąbrowska // *Język a kultura.* T. 6 : Polska etykieta językowa / pod red. J. Anusiewicz i M. Marcjanik. – Wrocław, 1992. – S. 115–120.
13. *Warchala J.* Komunikacja perswazyjna, czyli kilka uwag o retoryczności, zaufaniu i prawdomówności / Jacek Warchala // *Kultura i język mediów.* – Kraków, 2007. – S. 121–133.
14. *Awdiejew A., Habrajska G.* Nieuchwytnie pojęcie manipulacji [Електронний ресурс] / A. Awdiejew, G. Habrajska. – Доступно з: http://www.etykaslowa.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=11:nieuchwytnie-pojcie-manipulacji&catid=1:eksperci-o-etyce-sowa&Itemid=9 (16 березня 2011 р.).

**POLISH SOCIOLINGUISTICS:
SELECTED ASPECTS OF VERBAL AGGRESSION ANALYSIS**

Svitlana Romaniuk

*University of Warsaw,
vul. Szturmowa, 4, Warsaw, Poland
s.romaniuk@uw.edu.pl*

Under conditions of new paradigm in linguistics, the instruments of Polish sociolinguistics reveal social principles of communication, in particular verbal aggression as means of influencing the addressee by the speaker with the aim of his/her persuasion for achieving the main goal, which is power. Polish linguists described the types of verbal aggression (immediate, present and undetectable in message content), its structure (separating aggression and criticism), psychological basis and its relations to language culture. One of the aspects of describing verbal aggression is attention to linguistic environment. The article shows the role of such categories as negative communication space, quarrel, conflict, manipulation, etc.

Key words: verbal aggression, political discourse, manipulation, addressee, addresser.

**ПОЛЬСКАЯ СОЦИОЛИНГВИСТИКА:
ИЗБРАННЫЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ВЕРБАЛЬНОЙ АГРЕССИИ**

Светлана Романюк

*Варшавский университет
ул. Штурмова, 4, г. Варшава, Польша
s.romaniuk@uw.edu.pl*

В условиях новейшей парадигмы в языкознании инструментарий польской социолингвистики раскрывает общественные основы коммуникации, в частности вербальную агрессию как влияние говорящего на адресата с целью его переубеждения для достижения главной цели – власти. Польские лингвисты отметили виды вербальной агрессии (непосредственную, имеющуюся и не обнаруженную в содержании сообщения), ее структуру (разграничив агрессию и критику), психологические основы, связь с культурой языка. Один из аспектов описания вербальной агрессии – внимание к языковой среде. Статья показывает роль таких категорий, как пространство негативной коммуникации, ссора, конфликт, манипуляция и т. д.

Ключевые слова: вербальная агрессия, политический дискурс, манипуляция, адресат, адресант.

Стаття надійшла до редколегії 01.11.2011
Прийнята до друку 22.11.2011